

James Earl Jones în „Marea speranță
albă”

Scrisoare din New York
de la
Miriam Greene

Pe scenele americane

În toamna anului trecut, cînd s-a deschis stagiunea '69—70 a celor mai renumite teatre din New York, cronicarii dramaticei au avut o surpriză: pe Broadway erau anunțate numai opt premiere, adică *de trei ori mai puține* decît în stagiunea anterioară. Era, oare un semn de criză teatrală subită, de ordin general? Răspunsul la această întrebare îngrijorătoare nu s-a lăsat așteptat. Repertoriile teatrelor din afara Broadwayului au apărut, în contrast cu cele dintîi, mult mai bogate în premiere, simțitor mai înviorate decît în anii precedenți, și gata să consacre eforturi sporite lansării unor piese noi, din sectoare mai puțin cunoscute ale literaturii dramatice. Deci nu se vedeau simptome de criză generală.

Explicația „translației geografice” a centrului de greutate al vieții teatrale new-yorkeze era mai simplă decît s-ar părea. Regizorii și „producătorii” au început să fugă de pe Broadway, din cauza prețului enorm la care ajunge, acolo, punerea în scenă a unui spectacol. În „off-Broadway” și în alte noi cartiere teatrale, montarea unei premiere este mai puțin oneroasă, reintră în limite posibile pentru un adevărat om de teatru, nu numai pentru un „big-businessman” care investește 750 de mii de dolari într-o piesă de mare spectacol. Aceasta este, de altfel, suma exactă, cheltuită pentru *Coco*, comedie muzicală prezentată de regizorul Frederick Brisson drept „o punere în scenă de o amploare ne-mai-întîlnită de la superrevistele lui Ziegfield și pînă azi”. Majoritatea criticilor a fost de

acord că această „operetă în stil nou” este, într-adevăr, un succes. Sufragiile se îndreaptă, însă, nu atît spre costisitoarea montare — de o eleganță zgomotoasă, deci de un gust îndoielnic — cit spre interpretarea magistrală pe care o asigură Katherine Hepburn rolului titular. Grație acestei femei, al cărei talent atinge culmile artei interpretative, spectacolul este încîntător.

Pe Broadway, vor rămîne să-și încerce norocul, mai departe, celelalte premiere, aproape toate de mare amploare scenică, dar nu deosebit de valoroase, din punctul de vedere al dramaturgiei. Predilecția directorilor și a regizorilor s-a îndreptat, masiv, anul acesta, spre piesele cu subiect istoric, mai exact al anecdotelor istorice. Este, oare, o fugă delibărată din fața actualității? Criticii răspund, în mod categoric, printr-un da unanim. Problemele actualității sociale și politice nu sînt deloc atrăgătoare pentru grupurile de „oameni de afaceri”, care patronază viața de teatru de pe Broadway. Pentru aceste grupuri, prezintă mai mult interes evocarea relativ facilă, declamatorie și cu frecvente accente de picanterie vulgară, din piese și comedii muzicale, în care sînt evocate peripecțiile conjugale ale regelui Henric al VIII-lea al Angliei. (*Something About Anne*), bizariile și „necazurile” lui Frederic cel Mare (*The Sorrows of Frederick*), aventurile ingenioase înscenate, din *Călătoriile lui Gulliver*, surprizele și dezamăgirile lui Cristofor Columb și — în special — isprăvile de necrezut, sentimentale și melodramatice, ale lui

Quasimodo, în ipostaza neașteptată de clovn muzical, într-o versiune „funny” a romanului „Notre Dame de Paris”, din care lipsește orice urmă de respect pentru opera lui Victor Hugo.

În „Off-Broadway” prețul redus al montărilor nu înseamnă și grad mai scăzut de exigență artistică. Directorii, regizorii și ansamblurile de la teatrele de aici nu fug de actualitate. Dimpotrivă, piesa cu cel mai mare succes de cronică și de public este *The Ofay Watcher*. Subiectul, în a cărui desfășurare se împletește o poveste de știință-ficțiune cu aspecte profunde ale dramei rasiale, este brodat pe dragostea unui savant alb pentru o femeie de culoare. El își consacră viața muncii de laborator, descoperă un medicament care înlăbește culoarea pielii, apoi moare intoxicat în timpul propriilor sale experiențe, fără să reușească a găsi un leac discriminării rasiale, pe calea alchimiei.

Succes, pe „Off-B”, obțin și piesele *The American Hamburger League Hello and Goodbye*, a dramaturgului sud-african Athol Fugard (tragedia unor copii dintr-o familie săracă, într-un ocean de indiferență și egotism burghez) și *Little Boxes*, a scriitorului britanic John Bowen (satiră amuzantă împotriva oamenilor care pierd simțul realității și sucombă în snobism). „Off-B” nu fuge nici de comedii muzicale mai simple, mai accesibile, care încearcă să compenseze, pe un plan mai sobru, explozia în curs de stingere a piesei *Hair*. O revistă de „rock” intitulată *Salvation*, și un spectacol de muzică și aventură „new-western” numit *Tryp* se află în focarul discuțiilor critice, și reunesc un număr din ce în ce mai important de spectatori.

Ca o forță de echilibru între cele două „zone B”, Teatrul de repertoriu din Lincoln Center, cu o singură premieră și câteva reluări selective, încearcă să rămână în cadrul problemelor vieții americane, considerată. Însă, pe o perioadă istorică mai largă, cu aspecte tipice din cinci decenii (1920—1970). Acest teatru reprezintă, cu succes, *Operation Sidewinter* de Sam Shepard, *The Time of Your Life* de William Saroyan, *Camino Real* de Tennessee Williams.

În sfârșit, pentru a avea o imagine mai largă a stagiunii, vom evoca spectacolele de gen intenționat nou și nonconformist, situate, nu numai geografic dar și artistic, „off-off-Broadway” și „off-off-Lincoln Center”. Spectacole muzicale, considerate drept expresia modernă, electronizată a operei, spectacole în esență protestatate și în forme necategorisite, atrag un public însetat de inedit. În primele rânduri ale acestui gen se află opera lui Salvatore Martirano *L's GA* și piesele cu dramă, muzică și zgomot intitulate *Dynamite Tonight* și *Grapeshot*, ambele scrise și compuse de Arnold Weinstein și William Bolcom.

Un adevărat curent de simpatie și admirație a stărnit acordarea celui de al 23-lea pre-

Cîștigătorii premiilor „Tony” pe 1969. De la stînga: James Earl Jones, Julie Harris, Angela Lansbury și Jerry Orbach.

Katherine Hepburn.

miu „Tony” actorului de culoare James Earl Jones, pentru cea mai bună interpretare din stagiunea '68—'69, precum și piesei *The Great White Hope* (Marea speranță albă) de Howard Sackler, considerată cea mai bună operă dramatică din stagiunea respectivă. Jones a interpretat chiar rolul principal din această piesă, în care sînt evocate cu profundă omenie și un dramatism emoționant, viața, succesele și prăbușirea lui Jack Johnson, primul negru care a deținut, în anii de început ai secolului nostru, titlul de campion mondial de box, la categoria grea. Pe scena teatrului „Arena Stage” din Washington, piesa și interpretul obțin, din 1967 pînă azi, un succes strălucit, pe care-l consacră premiul „Tony”.

Instiuit în memoria regizoarei și directorii de teatru Antoinette Perry, acest premiu este decernat anual, din 1945, de un juriu format din 430 de personalități din viața teatrală. Voturile lor, colectate de Liga Teatrelor din New York, au fost, întotdeauna, primate cu respect, iar palmaresul acumulat în 23 de ani a consacrat cele mai bune opere dramatice și interpretări. *Marea speranță albă* și James Earl Jones se înscriu, cu merite excelente, în această prestigioasă galerie artistică.

New York, martie 1970